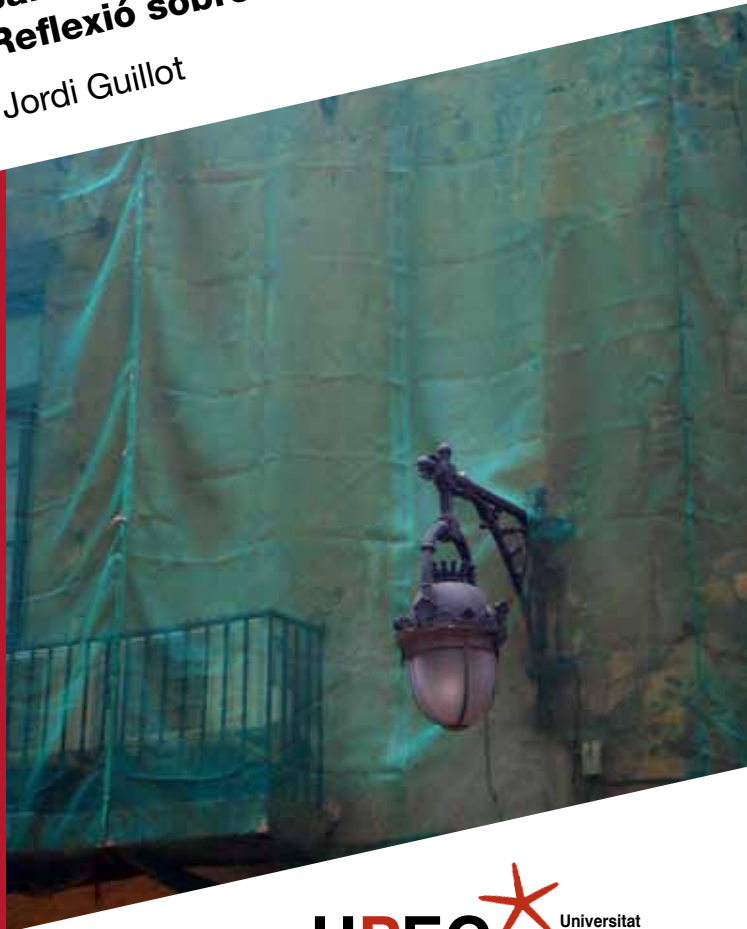

41

Balanz polític i futur. Reflexió sobre la desafecció política

Jordi Guillot

Universitat Progressista
d'Estiu de Catalunya (UPEC) és filla d'un
llinatge que no vol que resti desconegut.
Fills i néts de les aspiracions de les classes
populars catalanes del segle XIX, plasmades
en el seu vell lema "Instruïu-vos i sereu lliures, associeu-
vos i sereu forts, estimeu-vos i sereu feliços", fills i néts
de l'esforç de la primavera republicana dels anys trenta
on s'anunciava que "Per damunt de tot, cultura.
Res no quedarà de l'esforç cívic dels nostres dies sense
la pressió d'un ambient que ens porti a tots pels
camins més càlids de la intel·ligència" i fills i néts de
l'antifranquisme social i polític que aconseguí reconstruir
la raó democràtica al nostre país, volem que el llegat del
passat també teixeixi el nostre present cap al futur.

Assessorament lingüístic: Montse Alba
Coordinació de la publicació: Montse Alba

Edita: UPEC
Producció: Primera Impressió
ISBN. 978-84-614-9654-9
DL. B-13476-2011

El contingut d'aquesta publicació pot ser reproduït, sempre que se'n citi la procedència.

Aquest llibre està imprès en paper certificat FSC, Boscos Ben Gestionats, Fonts controlades i fusta i fibra reciclada.

Balanç polític i futur. Reflexió sobre la desafecció política

Jordi Guillot

*vicepresident d'Iniciativa per Catalunya-Verds i senador per
Barcelona, portaveu adjunt de l'Entesa Catalana de Progrés,
també presideix la Comissió de Cooperació Internacional per al
Desenvolupament*

Durant els últims 30 anys hem vist un creixent nivell de descontent de la població, sobretot entre les classes populars, a Catalunya i Espanya, però també a la majoria de països de la Unió Europea i als EUA, envers les seves institucions democràtiques.

Exemples d'aquest descontentament, que s'ha traduït ja en empipament, és la creixent abstenció de la ciutadania en les eleccions.

Nombrosos estudis sobre la desafecció s'han centrat en l'anàlisi dels comportaments electorals de la població i en la dinàmica dels partits, i en particular en la concentració de poder en els aparells dels partits. Aquest tema té el seu interès però obvia un aspecte central com és la creixent relació entre poder econòmic i poder polític, que ha estat disminuint la qualitat de les nostres democràcies i

que s'ha accentuat d'una manera molt marcada els darrers anys. L'enorme concentració de poder econòmic facilitat per les polítiques liberals (que ha comportat, també, la concentració del poder mediàtic) ha provocat un enorme increment de la seva influència en el món polític i en les decisions que es prenen. Hi ha una desconexió amb la voluntat popular, que freqüentment entra en conflicte amb els interessos d'aquell *establishment* econòmic-mediàtic.

6

Es produeix una enorme distància entre el que la població desitja i el que els parlaments aproven. La gran majoria de les classes populars desitgen mesures redistributives que dificultin la concentració en les rendes superiors, que la població contribueixi a l'estat segons les seves capacitats, que els serveis públics siguin distribuïts segons les necessitats de la ciutadania, que es redueixi la pobresa i que s'augmenti l'estàndard de vida de les famílies.

Pel predomini de les polítiques neoliberals a la majoria dels països, o als seus governs, s'han estat desenvolupant polítiques públiques que han facilitat la concentració de les rendes en les rendes superiors, s'han desenvolupat polítiques fis-

cals regressives, que han diluït la universalització de drets laborals i social, convertint sistemes universals en sistemes assistencials de tipus benèfic que han augmentat la pobresa i les desigualtats, i que han disminuït la capacitat adquisitiva de les famílies, forçant-les a endeutar-se. Totes aquestes polítiques liberals s'han fet sota la influència del capital financer i empresarial (promogudes per la majoria dels mitjans) argumentant que eren les úniques possibles en un món globalitzat que no permetia altres opcions. S'argumentava un determinisme econòmic que anul·lava la voluntat política.

La sentència del TC també pot contribuir a la desafecció. De què serveixen els parlamentaris i el vot del referèndum si al final un tribunal ho canvia? En trenta anys de democràcia no s'havia recorregut mai un Estatut. Ni el sentit del vot popular s'havia canviat d'una manera tan evident.

Algunes dades

De l'*Enquesta social europea: A Catalunya* (setembre 08-gener 09) constatem que a Catalunya tenim un problema de desafecció política que es manifesta en:

- Un molt baix nivell d'interès per la política i un baix sentiment d'eficàcia política.
- Una forta desconfiança envers els polítics, els partits polítics i el sistema judicial.
- Un grup de ciutadans (10%) incapaços d'ubicar-se ideològicament en l'eix esquerra-dreta.
- Un escàs nivell d'informació sobre temes polítics i d'actualitat.

8

A Catalunya tenim uns nivells de participació similars als d'Europa, excepte en:

- La participació en manifestacions (molt més elevada la dels catalans).
- La realització de boicots a productes (més elevada la dels europeus).
- La participació mitjana en eleccions generals és similar a la del conjunt de l'Estat, però és inferior tant en les eleccions locals com en les autonòmiques.

- La participació disminueix en totes les eleccions a mesura que augmenta la població dels municipis, amb excepció de la ciutat de Barcelona.

- L'edat, com en molts altres països, és una variable que defineix actituds polítiques i comportaments electorals: com menys edat, menys participació política i electoral.

- Les actituds ciutadanes sobre la política estan caracteritzades per un baix interès, una dificultat per a la comprensió de la política, una desconfiança notable en la capacitat ciutadana per influir en les decisions o una baixa valoració de les institucions polítiques.

- A més de l'abstenció, cal tenir en compte: la tendència al creixement del vot nul, la baixa afiliació als partits i sindicats, l'aparició de mobilitzacions polítiques alternatives i el declivi d'associacions socials, cíviques, etc.

Amb tot, aquest sentiment de malestar és compatible amb un molt alt grau d'adhesió a la democràcia com a sistema de govern.

A més, cal afegir-hi:

- el canvi en els valors dominants de la nostra societat, que accentuen l'individualisme, l'aspiració de més benestar personal i menys preocupació per l'interès general;

- la globalització econòmica i social, que limita els marges d'actuació i l'efectivitat dels poders polítics tradicionals;

- la inadaptació de les institucions polítiques i dels partits a les condicions de la societat actual i la percepció de la política com un "espectacle";

- el rol dels mitjans de comunicació, que alimenten una imatge parcial, banal i negativa de la política.

Causes de la desafecció segons alguns estudis

Alguns estudis constaten que existeix la percepció entre la població catalana que hi ha una classe política constituïda, fonamentalment, per professionals del càrrec la prioritat dels quals és pugnar entre ells per les quotes de poder, però que alhora, com a grup, funcionen de manera cohesionada per mantenir els seus privilegis col·lectius.

L'espai polític ja no és vist pels ciutadans com un espai de l'esfera pública, sinó que simplement es percep com la superposició dels espais dels interessos privats d'aquells que es dediquen a la política.

Els mitjans de comunicació no compleixen la seva missió i la informació que transmeten als ciutadans és discutida, distorsionada, incompleta i interessadament parcial, aquests tenen la percepció que no disposen d'un coneixement nítid i veraç.

La desafecció política enfonsa les seves arrels en la falta d'un relat col·lectiu de transformació que il·lusioni i impliqui els ciutadans.

Davant aquests reptes i altres de magnitud semblant, els ciutadans desdenyen la simple gestió del dia a dia i demanen projectes de llarg abast i lideratges sòlids que els condueixin.

Els ciutadans desafectes, llevat d'algunes excepcions, no fan referències especials ni induïdes a la transformació de les estructures internes dels partits o a les formes d'elecció dels candidats amb noves lleis electorals. Aquests són factors instrumentals que, sens dubte, són necessaris però ni molt menys suficients.

12

Gran part dels ciutadans desafectes, malgrat l'actitud aparentment escèptica, demostren, mitjançant les solucions que imaginem, que necessiten creure, que necessiten tenir confiança en alguna cosa i, sobretot, en algú.

Preocupació des de l'esquerra

Veiem, per tant, amb preocupació com una part de la població s'allunya cada vegada més de la política, excepte en moments puntuals de forta tensió social.

Aquesta desafecció política està acompanyada per expressions socials com:

- desvalorització d'allò públic;
- debilitat del compromís cívic i social;
- augment de la individualització;
- recerca del benefici personal;
- debilitat dels lligams de llarg recorregut amb entitats, moviments socials, sindicats, etc.
- més segregació en detriment dels interessos de la classe treballadora;
- seguiment de les pautes marcades pels mitjans de comunicació.

Aquests valors de l'hegemonia cultural de la dreta han debilitat el compromís i la militància en les organitzacions clàssiques de la classe obrera (sindicats i partits polítics, associacions de veïns i veïnes, moviment popular i cultural, economia social, cooperativisme...) i han generat en moltes persones una ostensible pèrdua de credibilitat envers les nostres institucions públiques. Aquest retrocés en la participació social i política i llunyania de les institucions es desenvolupen en una situació eco-

nòmica i política d'hegemonia del capitalisme global, de creixement de la precarietat i la inestabilitat laboral, de domini absolut del consumisme, la producció depredadora del medi ambient, etc. Aquest allunyament i debilitat democràtica també és causat per certes decisions i pràctiques dels governs municipals, de la Generalitat i l'Estat espanyol. Aquestes decisions i pràctiques, especialment dels governs d'esquerres, de vegades generen desil·lusió per la manca de visualització de resultats ràpids que moltes vegades són marcats per la correlació de forces en el si dels governs, perquè no es compleixen els compromisos programàtics o no s'explica per què no es poden complir i perquè es cau massa sovint a no mantenir un contacte permanent amb la ciutadania, s'abandonen el carrer i la mobilització. També la desafecció i la desmobilització les patim quan les accions dels governs d'esquerres que són autèntics avenços no s'acompanyen i defensen per les capes populars, els treballadors i les treballadores davant la mobilització reaccionària de l'espai social, polític i mediàtic de la dreta.

Rendició de comptes, explicació dels resultats obtinguts amb l'aplicació de les polítiques i els programes desenvolupats per les institucions

Ètica del bon govern: mesures dirigides a promoure un exercici honest i eficaç de l'acció de govern per tal de mostrar exemplar una moral de la gestió pública.

Sensibilització ciutadana i enfortiment del capital social, per incrementar la consciència cívica i política i la promoció dels valors democràtics, així com millorar la capacitat de les organitzacions socials per fer efectius els seus projectes associatius i la seva implicació en els afers públics.

En aquest sentit, cal donar un nou impuls als mecanismes bàsics de la representació institucional.

1. L'elecció de representants:

- L'elecció de representants és la forma més genuïna i clàssica de participació democràtica i necessita una mirada innovadora que vulgui conjurar els seus perills i aprofitar les seves potencialitats.
- Cal introduir mitjans d'accés a la informació respecte de les actuacions públiques que garanteixin el coneixement d'a-

llò que estan fent els representants institucionals, la transparència en la gestió pública i la rendició de comptes de les accions realitzades.

2. La deliberació pública:

- Les actuacions dels poders públics seran més riques i eficaces si neixen fruit d'espais de diàleg i contrast d'opinions, de períodes de consulta pública.

16

- La ciutadania, les organitzacions socials, econòmiques, sindicals i polítiques poden fer aportacions i suggeriments a la proposta inicial.

- Un altre espai de deliberació pública el constitueixen els òrgans consultius, promoguts per les institucions i que apleguen diferents tipus de persones. Però cal millorar-ne el funcionament per evitar la creació d'espais creats ad hoc per defensar interessos amagats.

3. La decisió directa:

- En alguns sistemes polítics existeix la possibilitat que determinades decisions siguin preses directament per la ciutadania quan és convocada específicament per fer-ho.
- Aquests instruments de participació directa tenen avantatges i inconvenients i cal analitzar-ne la complexitat per veure la possibilitat d'incorporar-los al funcionament ordinari del sistema polític.

Recuperar la societat des de l'esquerra

Moltes persones que s'incorporen a la implicació social i també d'altres que participen o han participat de les organitzacions obreres tradicionals troben identificació en noves plataformes i xarxes que es doten de funcionament i d'organització més flexibles, que dediquen les seves anàlisis i el seu temps, la seva capacitat de mobilització, la seva recerca de recursos i suports, a temes més específics: solidaritat, defensa dels serveis públics, gènere, sexualitat, expressions culturals, drets civils, drets humans, foment de la pau, defensa del territori, etc.

És important que les forces d'esquerres contribuïm a resoldre una contradicció important que es va repetint. Després d'accions, reivindicacions o mesures institucionals aconseguides, què en queda, d'organitzat? Com donar continuïtat a les energies socials i polítiques que s'han mobilitzat? Com fer que després d'una campanya de recollida de signatures o d'una llei s'enforteixi significativament la xarxa social que pot continuar avançant en allò que s'ha defensat o aconseguit? Hi ha molts exemples (ILP 0-3 o SFC, el NO a la guerra, llei contra la violència de gènere, l'internacionalisme, la defensa de la sanitat pública, el foment del laïcisme...) que ens fan veure que per donar continuïtat a les lluites i les conquestes socials és necessari garantir la continuïtat associativa i l'arrelament pel territori de les diverses formes de participació social.

Massa sovint, les forces polítiques pretenen separar la política de la societat. Massa sovint es ven públicament la política com una cosa de professionals, fins i tot alguns accepten que existeix la classe política. Massa sovint es fa publicitat d'una concepció de la política neutral, que no defensa o castiga interessos socials o de classe. Massa sovint es pretén fer creure que les iniciatives

socials no tenen res a veure amb la política. Massa sovint hi ha espais socials que pretenen impedir la participació de partits polítics d'esquerres. Massa sovint la independència necessària de moviments, organitzacions i plataformes es converteix en indiferència cap a la política. Per avançar l'esquerra, per fer més societat i per fer front a les conseqüències de les polítiques neoliberals i l'hegemonia del capitalisme, cal recupear el diàleg entre les organitzacions socials i les forces polítiques d'esquerres. Cal una política amb causa, que connecti amb els conflictes socials reals, econòmics, ecològics i nacionals, una política ètica, que doni sentit al vot a les forces d'esquerres.

El Govern de la Generalitat i la participació

El Govern de la Generalitat impulsa des del 2003, per primer cop a Catalunya, una política pública de participació ciutadana. Es va crear la Direcció General de Participació Ciutadana, una iniciativa inèdita a l'Estat, que tenia la voluntat de millorar les relacions entre la ciutadania i els poders públics per mitjà d'instruments que complementen la democràcia representativa.

Per impulsar aquesta política, es van obrir espais per desenvolupar processos de participació ciutadana dins de la Generalitat. Avui la participació ciutadana d'àmbit nacional s'ha consolidat gràcies a la feina compartida dels diferents departaments de la Generalitat, dels ens locals, de les organitzacions socials, del món acadèmic i dels ciutadans i les ciutadanes que hi han participat a títol individual.

20

S'ha facilitat la realització d'un nombre important d'accions i estratègies que han cercat la implicació de la ciutadania.

S'ha anat consolidant un teixit institucional que promou o dóna suport a les polítiques de participació.

El Pla s'estructura en cinc eixos estratègics i onze línies d'actuació que constitueixen el tronc central de la política de foment de la participació ciutadana de la Generalitat de Catalunya per al període 2008-2010. També descriu les actuacions previstes i les classifica en un tipus d'actuació participativa, alhora que conté informació sobre les unitats responsables i les unitats col·laboradores, el

calendari i els recursos necessaris per dur-les a terme.

Recentment, ha posat en marxa l'elaboració del **Llibre verd de la qualitat democràtica**, per tal d'impulsar el debat públic necessari a l'entorn de la participació ciutadana i la qualitat democràtica. Es pretén abordar, entre altres temes: Què han de fer els poders públics? Quin ha de ser el seu compromís? Què pot fer la ciutadania per exercir la seva capacitat d'intervenció en els afers col·lectius? Quin paper tenen les organitzacions socials? Hi ha àmbits de decisió directa de la ciutadania? Amb l'objectiu de generar una àmplia reflexió i recollir propostes per dissenyar i implementar polítiques més eficaces de participació ciutadana i millora de la qualitat democràtica, s'han organitzat diferents formats de debat: cursos, seminaris, jornades, tallers, laboratoris d'idees, fòrums.

La necessitat de la reforma electoral a Espanya

A Espanya cal una reforma de la llei electoral com a mesura d'un enorme valor per democratitzar la nostra democràcia incompleta. Ha estat sempre

un principi elemental en l'afer públic que la sobirania ha de basar-se en la voluntat de la ciutadania, entre la qual, cada ciutadà ha de tenir el mateix poder d'incidència en les institucions democràtiques. Una persona, un vot, és l'expressió bàsica d'un sistema democràtic. Existeixen, no obstant això, regles en el sistema electoral que fan, com podria dir-se irònicament, que alguns vots siguin més iguals que uns altres. És a dir que tenen major capacitat d'influència que uns altres i aquestes normes i regles esbiaixen la capacitat d'influència de manera que uns tenen molta més influència a costa d'uns altres que en tenen menys. Això ocorre particularment en aquells països, com Espanya, on el sistema electoral és escassament proporcional, és a dir que el percentatge de membres de les corts (o dels parlaments autonòmics) no es correspon amb el percentatge del vot. Segòvia requereix només 30.000 vots per triar un membre de les corts, mentre que Barcelona o Madrid requereixen més de 150.000 vots. Aquest enorme desfasament (que discrimina les classes treballadores que viuen principalment a les grans urbs) potencia les zones conservadores i petites a costa de les àrees més progressistes i grans.

Defensem la reforma del sistema electoral espanyol perquè l'actual és injust, discriminatori i limita el pluralisme. En les eleccions del 2008 el resultat no és gens proporcional. IU/ICV-EUiA, amb gairebé un milió de vots, obté només 2 escons. De fet, cada escó costa a la coalició d'esquerres quasi 500.000 vots, mentre que el PSOE i el PP tenen prou amb uns 65.000 vots per obtenir un escó. ICV-EUiA obté un diputat per Barcelona. IU obté un diputat per Madrid.

És a dir, quasi 700.000 persones d'esquerres, que han votat, no estan representades al Congrés dels Diputats. Per tant, no es respecta, en la pràctica, el principi democràtic i constitucional d'una persona-un vot, en la distribució d'escons.

Hi ha, en general, una relació directa que com més proporcionalitat en un sistema democràtic, major és la participació i major és el desenvolupament social d'un país. I d'aquí es desprèn l'enorme importància i urgència de fer una autèntica reforma de la llei electoral.

Consell Social

- Comissions Obreres - CCOO
- Unió General de Treballadors - UGT

- Fundació Josep Irla
- Fundació l'Alternativa
- Fundació Nous Horitzons
- Fundació Rafael Campalans
- Fundació Cipriano Garcia
- Fundació Josep Comaposada
- Fundació Catalunya Segle XXI
- Fundació Pere Ardiaca
- Fundació Ferrer i Guàrdia
- Fundació La Fàbrica
- Fundació Terra
- Ateneus Laics
- Cooperació
- Entorn SCCL
- Escola Lliure El Sol
- Món-3
- SOS Racisme

- Acció Escolta de Catalunya
- Acció Jove - Joves de CCOO
- Associació Catalana per la Pau
- Associació de Joves Estudiants de Catalunya - AJEC
- Associació d'Estudiants Progressistes - AEP
- Avalot
- Casals de Joves de Catalunya
- Col·lectius de Joves Comunistes - CJC-Joventut Comunista
- ESPLAC - Esplais Catalans
- Estudiants en Acció
- Joventut Socialista de Catalunya
- Joves d'Esquerra Verda - JEV

- Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
- Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC
- Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya
- Sin Permiso
- Suburbe-Associació Cultural Estenent el Desastre
- DeBarris sccl

Ponències 2010

Les solucions passen per l'esquerra

UPEC **Universitat
Progressista
d'Estiu de Catalunya**

Amb la col·laboració de

 **Generalitat
de Catalunya**

 **Diputació
Barcelona**

Ajuntament de Barcelona